

تاریخ تکرار می‌شود

دکتر هادی رستگار
پژوهشگر و مدرسین

یکی از پرسش‌هایی که امروز توجه محافل علمی و مردمی را به خود جلب کرده است، این است که ظهور امام عصر^(عج) برای برطرف کردن ظلم و جور و ستم است، حال با وجود این همه ظلم و جنایت و فساد، چه سری است که سکوت در برابر آن، حاکم است و ظهوری صورت نمی‌گیرد؟ البته این یک پرسش جدی است که هرکس براساس مطالعات خود، می‌تواند بدان پاسخ گوید. در اینجا پاسخ این پرسش را تنها بر مبنای برخی روایات و احتمالات خواهیم داد، ولی همچنان باب آن برای پاسخ دادن گشوده خواهد بود. در روایتی از رسول خدا^(ص) آمده است: «هرچه در امت‌های سابق رخ داده است، در این امت نیز رخ خواهد داد؛ بی‌کم و کاست و بدون تفاوت» (عیون اخبار الرضا^(ع)، ج ۲، ص ۲۰۱). پس تمام پدیده‌های عالم، تکرارپذیر است و بر همین اساس، امام صادق^(ع) در کتاب «توحید مفضل» استدلالی آورده‌اند و می‌گویند پدیده‌ها اتفاقی نیست، بلکه مبتنی بر حکمت و تدبیر حکیم است و تکرارپذیری را دلیل بر حکمت الهی دانسته‌اند. (توحید مفضل / ص ۱۸۱) بدین‌سان تکرارپذیری را دلیل حکمت است اکنون باید گفت بعد از آن‌حال شهادت‌گونه رسول خدا^(ص)، حضرت امیرالمؤمنین^(ع) براساس سفارش و وصیت و تنفیذ ولایت و خلاف الهی از ناحیه رسول اکرم^(ص) قیام به اتخاذ امر ولایت خود کردند، ولی چون کسی از آن حضرت پشتیبانی نکرد و یارانی که وعده کرده بودند به پشتوانی می‌آیند، حضور نیاftند- الا تعداد اندکی که از تعداد انگشتان یک دست تجاوز نمی‌کرد- حضرت را به ناگزیر به غیبت از مقام ولایت و خانه نشینی مجبور ساختند.

در مورد امام زمان^(عج) نیز در روزگار ایشان و حتی اکنون، آن قدر تعداد یارانشان اندک بوده است که براساس حکمت الهی، منجر به غیبت ایشان شده و این غیبت تاکنون نیز ادامه یافته است. اندک بودن یاران در هر زمانی براساس تعداد دشمنان امام هر عصر سنجیده می‌شود. چه‌بسا برخی‌ها که برای ظهور امام زمان^(عج) دعا می‌کنند، وقتی آن حضرت ظهور کند و حکمی را براساس علم الهی علیه همان افراد صادر کند، همان‌ها اول کسانی باشند که دشمنی می‌کنند با آن حضرت؛ چنان‌که آیه شریفه می‌فرماید: «سوگند به پروردگار تو! ای پیامبر که این مردم ایمان نمی‌آورند مگر آنکه در مشاجرات و مرافعاتی که بین آن‌ها پیش می‌آید، تو را به عنوان قاضی و حکم قرار دهند و پس از آنکه حکم کردی، ایداد ردل خود نسبت بدان حکم، گرچه علیه ایشان باشد، گرفتگی و ناراحتی نداشته باشند و به تمام معنی کلمه تسلیم باشند» (نساء/ ۶۵). پس اگر شخصی از قضاوت و حکمت پیامبر خدا^(ص) و ائمه معصوم^(ع) علیه خودش، در باطن قلب خود، ناراحت و ناخشنود باشد، آیه شریفه حکم به بی‌ایمانی او می‌کند، یعنی انسان باید تسلیم محض باشد؛ هرچند حکم علیه او باشد، بنابراین اگر حضرت ولی عصر^(ع) چنین یارانی داشته باشند، به نظری رسد که زمان ظهور آن حضرت فرارسیده است. از این رو در پاسخ به این پرسش که غیبت طولانی و سکوت در برابر ظلم و ستم چه رازی دارد، باید به‌طور مختصر بیان کرد که برای تحقق یک انقلاب همه جانبه در سطح جهان، تنها وجود یک رهبر شایسته انقلابی کافی نیست، بلکه آمادگی عمومی نیز لازم است و هنوز متأسفانه دنیا آماد پدیرش چنان حکومتی نشده است و به محض آمادگی، قیام آن امام غایب می‌تواند محقق شود؛ هرچند از احوال شیعیان خودبی‌خبر نیستند و کار آنان را مراعات می‌کنند؛ چنان‌که حضرت در بخشی از نامه‌ای که به جناب شیخ مفید مرقوم داشته‌اند، چنین فرموده‌اند: «ما اگر چه در مکان خود توطن کرده، بیرون نمی‌آییم و از مساکن ظالمان دوریم، این بنا بر آن است که خدای تعالی صلاح حال و شیعه و مؤمنان ما را در اخفتا دانست، به‌طوری‌که هیچ چیز بر ما پوشیده و پنهان نیست و مادام که دولت‌های ظالم برقرار است، هرچند ما به واسطه اندک بودن یار و یاور، خود را پنهان از شیعه می‌کنیم، لیکن علم ما محیط است به حقایق احوال شما. هیچ چیز از اخبارتان بر ما پوشیده و پنهان نیست و آنچه در این باب به شما برسد، بر ما ظاهر است. ما مراعات طرف شما را بی‌توجه نمی‌گذاریم و هرگز شما را از خاطر خود، محو و فراموش ننگردانیم؛ چرا که اگر در حق شما نسیان و اهمال از طرف ما واقع شود، هرآینه شما را آزاری به هم رسد. در آن زمان، دشمنان دست تعدی و ظلم و تفریط و ستم بر شما دراز کنند، پس شما باید در این زمان، یاری را به واسطه تقوی و پرهیزکاری به حضرت باری کنید و از فتنه بپرهیزید...

پرس و بدن

مهرالمثل و مهرالمسمی

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به شماره پیامک ۰۷۲۸۹۳۰۰ یا ما در میان بگذارید.

- سؤال: در مهریه، تفاوت مهرالمثل و مهرالمسمی چیست و هر کدامشان در چه مواقعی باید پرداخت شود؟
- پاسخ اجمالی:
- **مهرالمسمی**، مهریه‌ای است که با توافق طرفین در زمان عقد برای زوجه تعیین می‌شود و میزان مشخصی از نظر تعداد یا نوع آن وجود ندارد و زوجین می‌توانند براساس توافق، مهریه را به هر میزانی که می‌خواهند تعیین کنند، بنابراین در صورتی‌که شروط مهریه، با صحت کامل رعایت شده باشد، مهرالمسمی را می‌توان به عنوان مهریه تعیین کرد و مرد موظف به پرداخت این حق می‌شود.
- **مهرالمثل**، مقدار مهریه‌ای است که در جامعه، برای مثل چنین زنی در نظر می‌گیرند. به بیان روشن‌تر، مقصود از مهرالمثل، مهریه و کابینی است که با در نظر گرفتن مهریه افرادی با موقعیت‌های اجتماعی مشابه، مهریه اعضای خانواده، مهریه دوستان و... در نظر گرفته می‌شود. یعنی اینکه یک فرد با شرایط و سطح مشابه این فرد در عرف اجتماع، چه مقدار مهریه را برای خودش در نظر می‌گیرد، همان مقدار را مهرالمثل می‌گویند.
- بر همین اساس است که فقه اسلامی، مهر «اقارب» و «امثال» را معیاری برای تعیین مهرالمثل اعلام می‌کند و منظور از «امثال»، زنانی هستند که از نظر سن و سال، زیبایی، بکارت، شرافت، ثروت، عقل، ادب، خانه‌داری و تمام صفات و ویژگی‌ها، نظیر زن مدنظر باشند و منظور از اقارب (نزدیکان) بر حسب قول مشهور نزد فقهای شیعه، خویشان و بستگان زن از طرف پدر و مادر است. بر این اساس، ملاک و معیار در مهرالمثل، صفات و خصوصیات زن (مانند شرافت، جمال و بکارت) و مهریه زنان نزدیک وی (مانند مادر، خواهر، عمه و خاله) است.
- **کاربرد مهرالمثل**

مهرالمثل در موارد متعدد ثابت می‌شود. از جمله:

(الف) موردی که مهریه اعلامی یا همان «مهرالمسمی»، امری فاسد و شرعایی ارزش باشد؛ مانند اینکه مشروبات الکلی یا خوک، مهریه قرار داده شود. در اینجا گفته می‌شود آنچه به عنوان مهر در نظر گرفته شده است، پرداختش لازم نیست، بلکه واجب است به جای آن، مهرالمثل پرداخت شود.

(ب) همچنین اگر در ازدواج، مهری مشخص نشده باشد و با این حال، زن خود را در اختیار همسرش بگذارد و ازدواج و هم‌بستری هم رخ دهد و سپس مرد او را طلاق دهد، با آنکه مهری مشخص نشده، واجب است که مرد مهرالمثل را به زن بپردازد.

(ج) همچنین در صورت اختلاف زوجین در تعیین یا عدم تعیین مهریه، فردی که منکر تعیین مهر باشد، سوگند می‌خورد و در این صورت، مهرالمثل ثابت می‌شود.

شکر

پیشنهاد اسلام درباره رفتار با کودکان بی سرپرست، پذیرفتن سرپرستی آن‌هاست

یا پدر باش یا پناه!

حمیده ذاکری|خرما و برنج و روغن به خانه یتیمان می‌برد و با دست خودش، تنور خانه‌شان را روشن می‌کرد. سعی می‌کرد خودش لقمه در دهانشان بگذارد. هم‌بازی‌شان می‌شد و دوست داشت آن‌ها را بخنداند و می‌فرمود: «اگر به شما گفتند پدرتان کیست، بگویید ما یتیم نشده‌ایم؛ پدرمان علی^(ع) است». این حرف آن قدر راست و درست بود که اکنون پس از گذشت قرن‌ها، هنوز او را علی بن ابیطالب، پدر یتیمان، می‌دانیم. او پدری مهربان بود و طوری با کودکان بی سرپرست رفتار می‌کرد که دیگران به آن‌ها غبطه می‌خوردند؛ چنان‌که یکی از اصحاب ایشان روایت می‌کند: «روزی دیدم علی^(ع)، یتیمان را به حضور خود خواست. سپس چنان به آن‌ها تفقد و مهربانی می‌کرد و به آنان عسل می‌خوردند که بعضی اصحابش آرزو می‌کردند ای کاش ما نیز یتیم می‌بودیم» (بحار الانوار، ج ۴۱، ص ۲۹). توصیه‌های این پدر مهربان درباره رفتار با کودکان بی سرپرست، خواندنی است؛ توصیه‌هایی که برگرفته از آموزه‌های دین مبین اسلام است؛ دینی که هم در کتاب آسمانی‌اش و هم در سیره پیامبر^(ص) و اولیایش، مهربانی به یتیمان، منحصر به یک توصیه اخلاقی یا رفتاری انگیزشی نیست، بلکه تکلیفی الهی از جانب پروردگار است؛ تکلیفی که بی‌توجهی به آن، موجب عذاب و مجازات خواهد بود. در ادامه مروری کرده‌ایم آیات و روایاتی را که به چگونگی رفتار با کودکان بی سرپرست، توصیه کرده‌اند.

خداوند، سرپرست یتیمان است

● یتیم به معنای کودکی است که سرپرست خود را از دست داده و تنها و بدون حامی، رها شده است؛ کودکی که هرچند حمایت و محبت والدین خود را از دست داده، از مهربانی و رحمت پروردگار بی‌نصیب نمانده است؛ مهر و محبتی که در آیات قرآنی و آموزه‌های دینمان، مشاهده شدنی است. در دین مقدس اسلام، به رعایت حال و حفظ حقوق یتیم، سفارش فراوان شده است و این اهمیت، تنها اختصاص به اسلام ندارد؛ چنان‌که قرآن کریم می‌فرماید: «به یاد آرید هنگامی را که از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم جز خدا را نپرستید و به پدر و مادر و خویشاوندان و یتیمان و درویشان، نیکی کنید و با مردمان، سخن نیک بگویید و نماز بخوانید و زکات بدهید، ولی جز اندکی، پشت کردند و روی گردان شدند» (بقره ۲، ۸۳). پیامبرانی مانند حضرت موسی^(ع) و حضرت عیسی^(ع) نیز به شدت از حقوق یتیمان طرفداری کرده و ظلم به آن‌ها را از گناهان کبیره شمرده‌اند. (علامه مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۱۴، ص ۲۹۰).

بهشت بر شما واجب می‌شود

● در دوران حیات رسول خدا^(ص)، عرب‌های جاهل نه تنها کودکان بی سرپرست را تحقیر می‌کردند و کوچک می‌شمردند، بلکه اموال آن‌ها را نیز تصرف می‌کردند. در چنین جامعه‌ای، حضرت محمد^(ص) که خود نیز یتیم بودند، به پیامبری مبعوث شدند و از آنجایی‌که ایشان رسول مستضعفان و بی‌پناهان بودند، ایتم را بیشتر از سایر محرومان، مشمول عطاوت و رحمت قرار می‌دادند؛ به‌طور مثال در حدیث معروفی از آن حضرت نقل شده است: «هرکه برای نوازش، دست بر سر یتیمی کشد، به تعداد موهایی که دست او از آن می‌گذرد، در روز قیامت، نور و حسنه خواهد داشت». (مجمع البیان فی تفسیر القرآن، چاپ سوم، ج ۱۰، ص ۷۶۷).

● یکی از اثرات مهربانی با کودکان بی سرپرست که در احادیث آمده است، این است که دل انسان نارنم و حوائج او را برآورده می‌کند. ان‌ربعدی پناه دادن به یتیم، آن است که خدای متعال، عذاب قبر را از انسان برمی‌دارد. همچنین رسول خدا^(ص) درباره ثواب محبت به کودکان بی سرپرست می‌فرمایند: «هرکه یتیمی را در خاندان خود نگهداری کند تا دوران کودکی‌اش سپری شود و از سرپرستی بی‌نیاز شود، با این عمل، خداوند بهشت را بر او واجب می‌کند». (تحف العقول، ص ۱۹۸). برای روشن شدن اهمیت موضوع ایتم در اسلام، کافی است بدانیم واژه یتیم و مشتقات آن ۲۳ بار در آیات قرآن کریم آمده است و علاوه بر این، آیاتی نیز هستند که این واژه و تعبیر در ظاهر آن‌ها مشهود نیست، ولی محتوای آن‌ها درباره یتیم است. مضمون این آیات و همچنین روایات ائمه معصوم^(ع) به چند توصیه محوری درباره کودکان بی سرپرست می‌پردازد که در ادامه با هم مرور می‌کنیم.

انگار فرزند خود هستید

● پیامبر اکرم^(ص) با توجه به این نکته که هیچ شخصی از آینده خود خبر ندارد و مرگ، عاقبتی است که در انتظار همه ماست، درباره چگونگی رفتار با کودکان بی سرپرست، در خطبه شعبانیه که شامل مجموعه‌ای از آموزه‌های اخلاقی برای تربیت و کمال انسانی است، ما را متوجه فرزندان خودمان کرده، می‌فرمایند: «اگر علاقه‌مند هستید که بعد از شما با فرزندان‌تان با عاطفه رفتار کنند، شما هم با بازماندگان دیگران، با عاطفه رفتار کنید». این همان مکافات عملی است که قرآن کریم در آیه ۹ سوره نسا درباره آن به ما هشدار می‌دهد و می‌گوید: «و باید ترسند از مکافات عمل خود کسانی که اگر کودکان ناتوان از خود باقی می‌گذارند، بر آنان بیم دارند. پس باید از خدا ترسند و در حق ایتم مردم سخن به اصلاح و درستی گویند». این سخن پیامبر^(ص) و همچنین آیه مبارک به خوبی به ما می‌آموزد که در رفتار با دیگران، باید خود را جای آن‌ها گذاشت تا دردها را بهتر درک کرد. با یتیمان مردم چنان رفتار کنیم که دوست داریم پس از ما، با فرزندان ما، آن‌گونه رفتار شود.

بی سرپرستان را در خانه‌ات پذیر!

● مهم‌ترین پیشنهاد اسلام درباره رفتار با کودکان بی سرپرست، پذیرفتن سرپرستی آن‌هاست. قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «از تو درباره یتیمان می‌پرسند، بگو! اصلاح کار آنان، بهتر است و اگر زندگی خود را با زندگی آن‌ها بیامیزید، آن‌ها برادران دینی شما هستند» (بقره، آیه ۲۲۰). رسول خدا^(ص) در گفته‌های مختلف، در مناسبت‌های گوناگون، مسلمانان را به تکریم یتیمان، تشویق کرده و مردم را به سرپرستی آن‌ها امر کرده‌اند و خود نیز کودکان بی سرپرست را نگهداری و سرپرستی می‌کردند. در حدیثی از آن حضرت آمده است: «محبوب‌ترین خانه، آن خانه‌ای است که در آن، کودک یتیمی با عزت و احترام زندگی کند».

به یتیم احترام بگذار!

● خوب است بدانیم که نگهداری کودکان بی سرپرست، آداب و ترتیبی دارد؛ آداب و ترتیبی که در قرآن کریم و روایات اسلامی بسیار درباره آن سفارش شده است. این سفارش‌ها به این معنی است که نگهداری یک کودک بدون رعایت انصاف و عدالت، کافی نیست. از طرف دیگر برخی‌ها به کودکان بی سرپرست حتی در بزرگ‌سالی، نگاهی نادرست دارند؛ چنان‌که خداوند متعال درباره ازدواج با دختران یتیم، سفارش می‌کند که رفتار عادلانه‌ای در این زمینه داشته باشید؛ «و اگر می‌ترسید که به هنگام ازدواج با دختران یتیم، عدالت را رعایت نکنید، از ازدواج با آنان، چشم‌پوشی کنید و با زنان پاک دیگر ازدواج کنید» (نساء، آیه ۳).

● برطرف کردن نیازهای مالی کودکان بی سرپرست، باید همراه با جبران کمبودهای عاطفی آن‌ها باشد، نه اینکه با کمک‌های خود عت نفس آن‌ها را خدشه‌دار کنیم و دردی را به درد‌های آن‌ها اضافه. براساس آیات قرآن کریم، با ایتم باید به نیکی و مهربانی سخن گفت و اگر غذا یا سایر نیازهای مادی آن‌ها را برطرف می‌کنیم، حتما باید با رعایت احترام و شأن آن‌ها باشد؛ «به ایتم باید نیکی کرد» (سوره بقره / ۸۳). «و امور و کارهای آن‌ها را باید اصلاح کرد» (سوره بقره / ۲۲۰).

● در آیه اول و دوم سوره ماعون، تعبیر بسیار تکان دهنده‌ای درباره بدر رفتاری با ایتم وجود دارد. به این آیات توجه کنید: «ایا فردی که پیوسته روز جزا را انکار می‌کند، دیدی؟ او همان شخصی است که یتیم را با خشونت می‌راند». طبق این آیات، خشونت و بدر رفتاری با یتیمان، هم‌ردیف کفر به خداست. همچنین قرآن کریم در سوره‌های نسا، انسان، فجر و ضحی، نکات دیگری را درباره رفتار با کودکان بی سرپرست بیان می‌کند که به این شرح است: «با یتیمان سخن نیکو و دلپسند بگویید. آن‌ها را اطعام کنید. آن‌ها را اگر ایمی بدارید و به آن‌ها پناه دهید و هرگز آنان را آرزوه خاطر نکرده، از خود دور نکنید».

اما انتظارشان باش!

● گاهی اقوام یا سرپرستان کودکان بی سرپرست، اموال و دارایی‌های آن‌ها را به درستی نگه نمی‌دارند یا در آن تصرف می‌کنند. یکی از محورهایی که در قرآن کریم و روایات اسلامی به آن سفارش و بران تأکید شده است، حفظ اموال ایتم و احسان مالی به آن‌هاست. قرآن کریم می‌فرماید: «و اموال یتیمان را هنگامی که به حد رشد رسیدند به آن‌ها بدهید و اموال بد خود را، با اموال خوب آن‌ها عوض نکنید و اموال آنان را همراه اموال خودتان با مخلوط کردن یا تبدیل کردن نخورید؛ زیرا این گناه بزرگی است» (سوره نسا، آیه ۲). در جایی دیگر می‌فرماید: «هرکه اموال یتیمان را به ستم بخورد، شک خویش را از آتش یری می‌سازد». (سوره نسا، آیه ۱۰). همچنین در سوره انعام، آیه ۱۵۲ آمده است: «به مال یتیمان نزدیک مشوید، مگر به نیکوترین وجهی که به صلاح آن‌ها باشد». آیات یادشده، هشدار جدی به افرادی است که به‌نوعی با اموال ایتم سروکار دارند و مزده‌ای است به انسان‌های نیکوکار که خداوند، نیکی آن‌ها را بی‌پاسخ نخواهد گذاشت.

